

JOAN MARAGALL I TONA

L'ESTADA DEL POETA AL NOSTRE POBLE

Anna Lleopart i Tió

Cent anys després de la mort del poeta Joan Maragall, recordem el seu pas per Tona a partir de les cartes que va enviar a Josep Pijoan, Antoni Roure i Eugeni d'Ors durant la seva estada a l'Hotel Ristol.

Joan Maragall i Gorina va néixer a Barcelona, el 1866. En acabar el batxillerat (als catorze anys), el seu pare el volgué incorporar dins el negoci tèxtil de la família, però ell s'hi va negar. A unes *Notes autobiogràfiques* explica que aquest enfrontament li despertà una forta passió per la literatura, ja que les paraules se li presentaren com una arma rebel (i socialment marginada) de resistència contra la voluntat del pare que, finalment, li va permetre que estudiés la carrera d'advocat. Maragall va escollir Dret en comptes de Filosofia i Lletres perquè considerava que era més útil estudiar una carrera amb aplicació pràctica. Tanmateix, el seu esperit romàntic, incentivat per les obres de Goethe, el féu xocar, altra vegada, contra les idees i l'estil de vida burgès que l'envoltaven. Aquesta dificultat d'integració li provocà, el 1884, una crisi personal que no s'estabilitzà fins que, el 1890, va ingressar al *Diario de Barcelona*. Un any més tard es va casar amb Clara Noble (amb qui va tenir tretze fills).

Maragall acabà acceptant la seva pertinença a la classe burgesa, tot i que amb un cert ressentiment, ja que, malgrat sentir-la com a pròpia, la menyspreava perquè considerava que estava afectada per la mediocritat, el conservadorisme i el poc refinament. Tanmateix, cal tenir en compte que la seva condició d'hereu burgès li va permetre abocar-se plenament a la literatura sense haver de preocupar-se per qüestions econòmiques. Seguint la vocació literària (i formant-se en un petit, però molt prestigiós, grup d'intel·lectuals), aconseguí renom com a escriptor, traductor i articulista. Se'l caracteritza per la sinceritat que desprenien les seves paraules, les quals participen de la força i de l'ànima de la paraula viva. Cal tenir en compte que ell considerava que, per tal de ser fidel a l'essència de la poesia, les paraules havien de néixer de l'emoció pura

i l'espontaneïtat. "Doncs jo crec que la paraula és la cosa més meravellosa d'aquest món perquè en ella s'abracen i es confonen tota la meravella corporal i tota la meravella espiritual de la Naturalesa"¹.

El juny del 1909, Joan Maragall va venir a Tona, sembla ser que per motius de salut dels fills, i s'instal·là al segon pis de l'Hotel Ristol (al número 2 de l'actual carrer del Doctor Bayés). Cal tenir en compte que el 1874 s'havia descobert la primera deu d'aigües sulfuroses del nostre poble i que, ben aviat, metges d'arreu de Catalunya recomanaven aquestes aigües als nens que veien una mica desnerits.

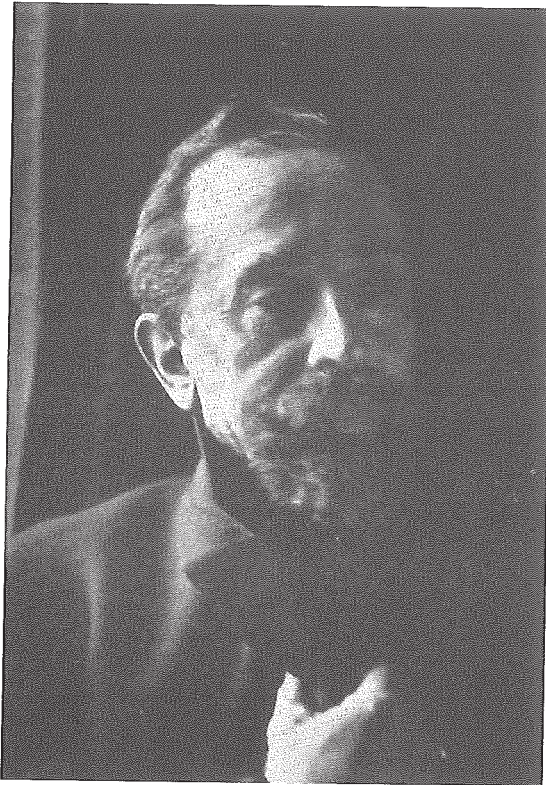
Va ser una estada curta, d'un mes: el 9 de juny la família Maragall ja s'havia instal·lat a Tona, i el 30 se'n tornaren a Barcelona i acabaren de passar l'estiu a Caldetes. Poc després de la seva arribada, Joan Maragall va enviar una postal a Josep Pijoan, on pinta la pau que evoca el paisatge que l'envolta, aquest paisatge que el meravellava i l'omplia per dintre, fent-li creure que, gairebé, havia arribat a respirar la felicitat.

Tona, 9 de juny del 1909

Estimat Pijoan: Això gairebé és la felicitat. Tanta terra que es veu i tanta quietud. Del cim del Tagamanent a les Muralles de Collsacabra, amb tot el Montseny al mig, i la Guilleria al peu, és un gran escenari on no hi passen sinó les nuvolades silencioses i els jocs de llum; i a davant el pla tot verd de blats i en les faldes dos poblets, lluny, Seva i Taradell, que sempre hi toca el sol. I tot tan quiet. Quin repòs! M'encanto hores i hores a la finestra, mentre els petits ploren tranquil·lament a dins. Ha plogut molt i he sortit poc. Escriga o vinga.

J. MARAGALL

Josep Pijoan compartia una ferma amistat amb Joan Maragall. Estudià lletres i arquitectura i se'l considerava historiador, poeta, assagista i tractista d'art. Quan llegí les paraules del seu amic, aquesta deliciosa descripció del poble on estiuejava, l'elogià dient-li que "la

Joan Maragall, en els darrers anys de la seva vida (Foto extreta de MARAGALL, Joan. Joan Maragall. Obres completes. Biblioteca Perenne, Barcelona 1970)

carta de vostè per poc és en vers" (11 de juny del 1909). Potser empès per l'entusiasme de Maragall o perquè el seu fill gran, Josep Maragall, li havia dit "que em provarien molt aquestes aigües de Tona" (ells feien les cures al Balneari Ullastres), Pijoan anà, al cap de pocs dies, a l'Hotel Ristol. Cal suposar, doncs, que el pis on s'estaven devia ser espaiós, ja que a més de viure-hi Maragall, la seva dona, els dotze fills i el servei, hi acollien convidats.

Se sap que després d'enviar la postal a Pijoan, en va enviar una altra a Antoni Roure, però no se'n coneix el text. Tot i això, el dia 19 li tornà a escriure convidant-lo a passar uns dies amb ells: "Anton: Vas rebre la meua postal? No sabem res de tu, però t'esperem almenys pel dia de Sant Joan". No obstant això, li acaba demanant si es podria quedar a Tona uns dies més, ja que el dia 26 havien d'anar amb el bisbe de Vic a confirmar els fills petits i volia que ell fos el padrí dels nois. D'altra banda, li explica que tenen a Pijoan com a hoste ("Ara tenim aquí en Pijoan passant tres o quatre dies: se'n va demà") i també, que aquell mateix dissabte, "amb la Clara [la seva muller] i quatre o cinc criatures de les més grans hem anat a mercat a Vic, que és cosa famosa".

Després d'aquesta carta, Roure es va excusar per motius de feina, vestimenta i perruqueria, però, com Maragall mateix diu, aquell dia estava "inspirat" i li va trobar solucions a totes les pegues:

Anton: Per l'amor de Déu no et facis castells i vine. L'ingrés, ¿que no el pots fer el dilluns 28? El vestit, tal com vas sempre estàs bé, jo no aniré pas d'altra manera: americana-fosc.

En quant a la barba te puc recomanar el barber de Tona que ahir ens eixollà a mi i cinc dels meus, i té una mà d'àngel.

(...)

Ja veus com estic inspirat avui. Repeteixo que t'esperem pel dia de Sant Joan, lo més tard, abans de dinar. Crec que les tietes vindran el mateix dia amb el tren de les 9.30. T'ho dic, tant per si t'hi vols trobar, com per si no t'hi vols trobar, perquè comprenc lo que són per un home com tu dues hores de conversa impensada, obligatòria i gratuïta.

Bueno: lo dicho, dicho. J. M. G.

Si vols pots dur els Goertz, que són a casa en aquell armariet de la taula-despatx, aquí és país per disfrutar-ne.

Amb aquest final, el poeta torna a elogiar el paisatge que es pot contemplar des de Tona, ja que els Goertz són uns binocles de campanya, útils per admirar els verds, grocs i blaus de la naturalesa de la Plana. Es té constància que, al final de mes, Antoni Roure, després de la insistència del seu amic, va venir-lo a visitar.

Miquel Coll i Alentorn, a l'article "Dos grans homes a Tona", publicat al programa de la Festa Major del 1970, explica algunes anècdotes de l'estada de Joan Maragall a l'Hotel Ristol. Per començar, va poder descobrir qui era el barber recomanat per Maragall i elogiat per la seva "mà d'àngel": tenia l'establiment al número 6 del carrer Major i es deia Jaume Bergadà i Penós. D'altra banda, Gabriel Maragall, un dels fills més petits, estava essent alimentat per una dida, però aquesta es quedà sense llet. Va ser gràcies a una dona de Tona que el van poder seguir nodrint fins que li trobaren una substituta. No obstant, la facècia més divertida que relata és la que diu que, un dia, algú tocava incessantment un piano de maneta davant l'Hotel Ristol. Llavors, Maragall va fer baixar una dona de les del servei per donar-li una quantitat alta de diners comparada amb les que els "artistes" d'aquell instrument solien rebre, per aquesta raó el noi exclamà que per aquell preu estava disposat a tocar molta més estona; la minyona li va haver d'aclarir que, justament, aquells diners els hi donaven perquè deixés de tocar. Encara es conserva una altra carta escrita per Joan Maragall des de Tona. Aquesta anava dirigida a Eugeni d'Ors (escriptor i ideòleg del Noucentisme):

Tona, 28 de juny del 1909

Estimat Xènius: De tant que li volia escriure no li escrivia. Perquè en aquest piset de Tona estem tan apilotats els dinou que som, que és difícil posar-se en situació (fins material) de contestar una carta com la de vostè, com jo voldria contestar-la. Però les seves postals de Sant Joan, que tant li estimo, m'han tornat irresistible el desig de comunicar amb vostè; i agafo una tauleta, la poso davant d'una finestra de cara al Montseny, rellegeixo les seves lletres (...).

Demà passat marxarem a Barcelona de pas per Caldetes (amb una setmana d'interval) on compto passar la major part de l'estiu: i a últims de setembre a casa. I vostès? Salut a Maria i Victor!

MARAGALL

D'aquesta manera, contemplant el Montseny des de la finestra, enuncià la partida cap a Barcelona. Com hem pogut veure, l'apassionament que Maragall sentia pel paisatge era molt intens, de fet, se sap que tenia el costum de pujar al turonet de l'Aguilar per deixar-se seduir mentre albirava el Montseny amb Taradell i Seva als peus i, així, escriure quatre ratlles. El coneixement d'aquest fet va incentivar que, cinc anys més tard, els estiuejants de Tona volguessin posar dalt del serrat de l'Aguilar un pedró on hi hagués gravades algunes de les frases de la postal que va enviar a Josep Pijoan (el 9 de juny del 1909), però no es va tirar endavant. Això no obstant, a l'estiu del 1923, es reprengué aquesta iniciativa i, fins i tot, se celebrà al bar Orient una petita festa per aconseguir cobrir el pressupost, però els temps no eren propicis i la proposta quedà estancada. De tota manera, Tona ha homenatjat el poeta en diversos moments, com per exemple el 1961, quan, arran de la commemoració dels cinquanta anys de la seva mort, el rector mossèn Joan Colom pronuncià la conferència "Maragall, Tona i el Montseny". A tall de curiositat, podem dir que Colom, tot i ser un verdaguerià convençut, va rebre algunes influències de la poesia maragalliana, les quals són molt evidents en aquesta última estrofa d'una Nadala del 1980 (l'últim vers és gairebé un calc de la frase "Sia'm la mort una major naixença!", amb què Maragall clou el seu "Cant espiritual").

"Vaig acostant-me al Port!

La boira baixa és densa!

Senyor: la meva mort

Que em sigui una naixença!"

D'altra banda, el 1966 en un escrit a *Solidaridad Nacional* es va reclamar que es fes a Tona un homenatge a Maragall, però tampoc no es va poder materialitzar. Tanmateix, el 1970 es va inaugurar la biblioteca popular Joan Maragall en un local de la Caixa de Manlleu i, per la diada de Sant Jordi del 1971, se celebrà un concurs adreçat als nens i nenes amb preguntes sobre la vida i l'obra del poeta. El 2006, se li va dedicar la nova Font Morta, en la qual posaren una placa amb les dues primeres frases de la postal que envià a Josep Pijoan inscrites. També cal recordar que un carrer de la població porta el seu nom.

Com hem pogut veure, des d'aquella primera i única estada de Joan Maragall a Tona, no s'han acabat de trencar mai els vincles entre ell i aquest indret. De fet, si fem una mica d'esforç, encara ens el podem imaginar passejant pel nostre poble, o enfilat dalt del serrat de l'Aguilar respirant profundament l'olor que desprèn el paisatge. Tot i així, la forma més adient d'evocar la imatge d'un poeta és dibuixar-lo amb l'ajuda de paraules:

Era de mitja talla, prim de carns i ben proporcionat, i es movia, àdhuc en els seus últims anys, amb un bell aire d'agilitat joveçana. La seva testa hauria caigut bé sobre un d'aquells colls amples i acanalats el segle XVI, que presentaven els caps com en safata, i fins i tot s'hauria pogut comparar, sense des-

avantatge, amb les més egrègies que l'ostentaren. Grossa sense desmesura, magra sense eixutesa, tenia una gravetat pensativa i dolça, i un relleu no tan enèrgic que li llevés elegància, ni tan suau que li llevés majestat i distinció. Heus-en aquí detallades les entresenyas: front espaiós, celles negres un xic crescudes, un si és no és borrascoses, ulls grossos, foscos i brillants, nas de perfil irreprensible, l'apòfisi suaument prominent, les aletes un pensament dilatades com per a un respir d'emoció, tota la cara aprimant-se gradualment cap a la part inferior, revestida d'un bigoti braument robust i d'una barba curteta, on l'argent dels anys començava a llustrear com filet d'aigua entre molsa.
Joaquim Ruyra²

La família Maragall i una família amiga davant el balneari Ullastres, el juny de 1909. A primer terme, Clara Noble, esposa de Joan Maragall (Foto Biblioteca de Catalunya - Arxiu Maragall)

*El mateix dia al parc d'entrada al balneari Ullastres (juny de 1909)
(Foto Biblioteca de Catalunya – Arxiu Maragall)*

Notes:

1-Elogi de la paraula. Discurs llegit per Joan Maragall a l'Ateneu Barcelonès, en la sessió inaugural del curs de 1903 (15 d'octubre).

2-Joaquim Ruyra (Girona, 1858 – Barcelona, 1939): Escriptor format dins del corrent modernista. Per motius ideològics i estètics es va allunyar dels aspectes més naturalistes. Se'l considera un prosista líric i saborós.

Bibliografia:

CASALS, Glòria. *Joan Maragall. Carnets de viatge*. Diputació de Barcelona, Barcelona 2010.

COLL I ALENTORN, Miquel. "Dos grans homes a Tona". Programa de la Festa Major d'estiu, 1970.

LLEOPART, Amadeu - PUIGFERRAT, Carles. *Pelegrí de la muntanya. Vida i poesia de mossèn Joan Colom i Grau (1905-1991)*. Ajuntament de Tona, Tona 2005.

MARAGALL, Joan. *Joan Maragall. Obres completes*. Biblioteca Perenne, Barcelona 1970.

"Joan Maragall i Gorina" [en línia]. A: Enciclopedia.cat. <http://www.enciclopedia.cat/fitxav2.jsp?NDCHEC=0039959>

Opuscle editat amb motiu de la inauguració de la Font Morta, 2006